

مفهوم و مولفه‌های تربیت اخلاقی از دیدگاه علامه جعفری به منظور ارائه الگوی تربیت اخلاقی

فرهاد رنجبر^۱

محمدحسین حیدری^۲

سیدحسین واعظی^۳

چکیده

تحقیق حاضر به تبیین و تحلیل ویژگیهای تعلیم و تربیت از دیدگاه علامه محمدتقی جعفری می‌پردازد. علامه جعفری صاحب نظری است که آراء تربیتی ایشان برگرفته از قرآن، نهج البلاغه و گاهی مثنوی معنوی است. نتایج حاصله حاکی از آنست که اصول و روش‌های تربیت اخلاقی شامل حیات، معقول، اندیشه ورزی و تعقل، تقویت اعتقادات در تربیت اخلاقی، جایگاه تشویق و تنبیه در تربیت اخلاقی، بهره‌مندی از اندیشه‌های والا، مسئولیت‌پذیری در تربیت اخلاقی، خلاقیت‌یابی، و پرورش آن و توجه به ارزشها و فرهنگ جامعه می‌باشد. روش انجام کار تحلیل محتوای کیفی می‌باشد. منابع مورد بررسی و مطالعه شامل کتاب‌ها، مجلات، مقالات و سخنرانی‌هاست. اصلی‌ترین هدف تربیت انسان‌های متفکر، محقق، پیشرو، عالم، متدین، متخلف و آراسته به فضایل اخلاقی برای رسیدن به بصیرت، سعادت، و جامعه صالح در شئون فردی و اجتماعی است که دستیابی به غایت اصیل زندگی انسانی یعنی قرب الی الله و تخلق به اخلاق الله را در بر خواهد داشت. از منظر استاد اولین و حقیقی‌ترین معلم و مربی خداوند است پس انسان باید شایستگی احراز مقام نمایندگی خدا را از او بخواهد. همچنین در بحث معلم و مربی به سه بعد، از جمله بعد ماشینی، بعد غیر ماشینی، بعد فوق ماشینی یا بعد معنوی اشاره کرده‌اند.

واژگان کلیدی

تربیت، تربیت اخلاقی، الگوی تربیت اخلاقی، علامه جعفری.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، گروه علوم تربیتی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

Email: farhadranjbar127@gmail.com

۲. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: m.h.heydari301@gmail.com

۳. دانشیار، گروه الهیات، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان (خوراسگان)، ایران.

Email: h.sadeghi3010@gmail.com

پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۲/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

طرح مسأله

در طول تاریخ و در تعالیم تمام ادیان اخلاق، ارزشهای اخلاقی و تربیت اخلاقی بخش مهمی از زندگی بشری را تشکیل داده است. دین اسلام نگاه ویژه‌ای به این مقوله دارد تا آنجا که هدف از بعثت پیامبر (ص) را تکمیل کرامت‌های اخلاقی عنوان کرده است. (مجلسی، ۱۴۰۱، ۳۸۲، ۶۸). با مروری بر تاریخ و مسیر زندگانی بشر با تمدن‌هایی مواجه می‌شویم علت اساسی که دچار سقوط و افول شده اند، بر بیراهه رفتن جوامع و انحطاط اخلاقی آنان می‌باشد (ویل دورانت ۱۳۸۷).

بنابر عقیده‌ی علامه جعفری، اگر انسانها با عقل سلیم و با اشراف کلی بر امور فعالیت‌های صحیح انجام دهند دیگر به خداوند شرک نمی‌ورزند و در آفرینش زمین و آسمان تحقل و اندیشه می‌کنند. که بر این اساس برای دستیابی به تعقل برین باید زمینه‌های اندیشیدن با محتوای و حیاتی و قرآنی فراهم شود. بهترین وسیله برای رسیدن به این هدف تفکر و اندیشه در آیات خداوندی است (جعفری ۱۳۷۴). به عقیده علامه جعفری تعلیم و تربیت به تقویت فعالیت‌های عقلانی می‌پردازد تا انسان را از پوچی و بی‌اهمیتی‌رهایی دهد و برای او مسیری هدفمند و متعالی و روشن بگستراند (حیدری، ۱۳۸۹) مدارس نیز دریافته‌اند که باید پرورش اخلاقی را بالاترین اولویت خود قرار دهند، زیربنای دیگر کارها در مدرسه است. (داودی، ۱۳۸۹) انسان در پرتو تربیت صحیح است که به عنوان موجودی هدفمند و اندیشه‌ورز به اهداف و آرمانهای خود دست می‌یابد و قله رفیع سعادت مطلوب خویش را فتح می‌کند در واقع، فراهم کردن زمینه‌ها و عوامل برای به فعلیت رساندن و شکوفا نمودن استعدادهای انسان در جهت مطلوب است (شکوهی یکتا، ۱۳۸۰) آراء و افکار تربیتی علامه جعفری که با تمسک و بهره‌گیری از قرآن کریم و شناخت توانمندیهای انسان بیان شده است. می‌توانی یکی از بهترین گزینش‌های تربیتی در عرصه تعلیم و تربیت قرار گیرد. اینجاست که تربیت عقلانی به معنی ایجاد شرایط مناسب برای پرورش قوه تفکر انسان در ارتباط با روان در درون، و هستی، در بیرون ضرورت پیدا می‌کند. (ملکی ۱۳۸۹).

امام علی (ع) تعلیم و تربیت علمی و دینی مردم را اصیل‌ترین حقوق مردم بر امام و حاکم اسلامی می‌داند و می‌فرماید: مردم مرا بر شما حقی است و غنایم را به تمامی، میان شما تقسیم کردن و تعلیم دادن شماست تا جاهل نمایند، و تأدیب شماست تا بیاموزید ... ما پرورش یافته خداییم و مردم پرورش یافته‌ی ما هستند. امام و حاکم موظف است معارف اسلامی و ایمانی را به افراد تحت حکومتش آموزش دهد (مطهری ۱۳۶۱) مذهب می‌تواند به عنوان سر و تربیت اخلاقی به عنوان قلب معرفی می‌شود. بنابراین درک تربیت اخلاقی برای ما بسیار سخت است

چون آن با سمت تعالی و محض در حرکت است و اکثر چیزها هم از این نقطه آغاز می‌شوند و می‌توانند از عشق و یا مرگ و ... نشأت بگیرند (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۰).

بحث تربیت اخلاقی، بحث درباره ی ارزش های انسانی است: چگونه رفتار کردن، اما آنچه مهم است، تبیین میزان، ملک و معیار در ارزش فعل تربیت اخلاقی از نگاه قرآن است (شیروانی، ۱۳۷۹).

با توجه به اینکه علامه جعفری به عنوان فیلسوفی تأثیرگذار در نظام فرهنگی و تربیتی ما مطرح است، ضرورت دارد اندیشه‌های تربیتی علامه جعفری در زمینه تربیت عقلانی به عنوان مسئله پژوهشی مطرح شود که از طریق این پژوهش به سؤالهای اساسی زیر پاسخ داده خواهد شد:

- ۱ - «تربیت اخلاقی» از دیدگاه علامه جعفری چیست؟
- ۲ - هدف، اصول و روشهای تربیت اخلاقی از دیدگاه علامه جعفری چیست؟

مفهوم تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری

از دیدگاه تاریخی، فلسفه تعلیم و تربیت پیوسته و به گونه‌های مؤکدانه، نظریاتی را مطرح می‌سازد که در آنها پرورش استدلال، عقل و عقلانیت به عنوان مرکز و محور تعلیم و تربیت مطرح بوده است. (سیگل، ۲۰۰۶: ۳۰۵). انواع گوناگون تعلیم و تربیت، که اصطلاحاً اخلاقی، سیاسی، زیباییشناسی و غیره نام گرفته، همه از مؤلفه‌های شناختی یا عقلانی برخوردار است. با این حال، مؤلفه شناختی به قدری اهمیت دارد که بویژه تأکید بر تعلیم و تربیتی که غایت یا هدف مستقیم آن دانستن و فهمیدن است - و نه لزوماً توجه به غایت مستقیمی و رای آن - حیاتی و سرنوشت‌ساز است.

تعلیم و تربیت در رایج‌ترین کاربرد خود بر عقلانیت - یعنی پرورش اندیشه - دلالت دارد. تربیت عقلانی در میان نخستین فیلسوفان تعلیم و تربیت یافت می‌شود. نخستین حامیان تربیت عقلانی، فیلسوفان یونان یعنی سقراط، افلاطون و ارسطو بودند. امروزه با اینکه هنوز رئالیسم کلاسیک یا خردگرایی و تجربه‌گرایی عملی دیویی محورهای بحث است، شاهد بحث دیگری درباره نوعی از تربیت اخلاقی هستیم. در این میان انتقادات بسیاری که از مدارس ما می‌شود، یکی از انتقادات عمده و برجسته به نبودن تربیت عقلانی، جدی است. این انتقادات در تمام سطوح تعلیم و تربیت در ایالات متحده مطرح است (الیاس، ۱۳۸۵: ۴۷ و ۴۸ و ۲۹ و ۳۰).

اصول تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری

ابتدا لازم است منظور خود را از اصول مشخص کنیم. «اصل» در معانی مختلفی به کار رفته است. از دیدگاه باقری اصول تعلیم و تربیت «مجموعه قواعد و دستورالعمل‌های تربیتی است که در راهنمای عمل متری قرار می‌گیرد» (باقری، ۱۳۶۸: ۱۵۳). از این حیث، اصول به اهداف تعلیم

و تربیت ناظر است که خود نشأت یافته از ویژگی‌های عمومی انسان است و اما این اصول نیز مبنای استخراج «روشهای تربیتی» به شمار می‌رود و مقصود از اینکه اصول، راهنمای عمل در تدابیر تربیتی است، همین ترتب روشها بر آنهاست. در اینجا به برخی از اصول تربیت عقلانی از دیدگاه علامه جعفری پرداخته می‌شود:

- اصل تعقل برین

تعقل برین، اصلی اساسی است که باید در تعلیم و تربیت به کار گرفته شود. به منظور درک معنای تعقل برین، ابتدا به تعریف تعقل از دیدگاه علامه و پس از آن به بیان معنای تعقل برین از دیدگاه ایشان پرداخته می‌شود. علامه می‌نویسد: تعقل عبارت است از «به جریان انداختن اندیشه منطقی با آگاهی به قوانین مربوط به واحدهای اندیشه» (جعفری، ۱۳۷۴ ج: ۴، ۷۵). در تعقل، آگاهی و توجه به قوانین و اصول تفکر ضروری است در حالیکه در اندیشه محض ممکن است فعالیت ذهن ناخودآگاه باشد؛ هرچند در پرتوی قوانین و اصول، اندیشه به جریان می‌افتد. در تعقل، آگاهی و هدفگیری مستمر ضرورت دارد و اما مراد از فهم و تعقل برین این است که مافوق مسائل و قوانینی که در ارتباط با روبنای جهان طبیعت مطرح است، معقولات دیگری هم وجود دارد که در ارتباط با زیربنای جهان هستی مطرح است.

- اصل توازن عقل و احساس

اگر بتوان برای انسان مراحل از بلوغ تصور کرد، نخستین مرحله بلوغ، همان دوران انتقال از احساسات خام به دوران تعقل است که عبارت است از تفکرات مربوط و هدفدار در پرتوی قوانین ثابت. جای تردید نیست که سرنوشت آینده انسانی غالباً به این تولد وابسته است که به دلیل تدریجی بودن آن، تنظیم و بارور ساختن و درست به راه انداختنش، کاری بس دشواری است. یکی از نتایج بسیار ناگوار بی‌اعتنایی به حساسیت این دوران، گسیختن از احساسات و دست نیافتن به تعقل است به این معنا که انسان مورد تعلیم و تربیت در این مرحله آگاهی تدریجی بر عدم کفایت احساسات و تأثیرات عاطفی در همه ابعاد زندگی متوجه می‌شود.

علامه معتقد است در این گسیختن تدریجی از احساسات، اگر تعلیم و تربیت صحیح به تقویت فعالیت‌های عقلانی فرزند نپردازد، نوعی احساس پوچی و بی‌اهمیتی زندگی در درون او بروز می‌کند. یک مثال مهم برای حساسیت مرحله انتقال از احساسات خام به تعقل، این است که بسیاری از فرزندان، ممکن است در دوران احساسات مقداری از اصول و قواعد ارزش انسانی و الهی را تنها بر مبنای احساسات بفهمند و بپذیرند و زندگی خود را بر مبنای آن قرار بدهند؛ سپس با شروع تدریجی دوران تعقل، همه آن اصول و قواعد را بی‌اساس تلقی کنند (جعفری، ۱۳۷۴ ج: ۹، ۲۲۴).

اصل استمرار یادگیری

از نظر علامه جعفری منحصر ساختن تربیت انسان به دوران کودکی و جوانی و رهاساختن انسان پس از این دو دوران، شبیه به پروردن نهال است تا موقعی که شکوفه برآورد و دارای شاخ و برگ گردد. در صورتی که هر درختی برای بقا و ادامه هستی خود به آبیاری دائمی و تابش اشعه خورشید و مواد غذایی زمینی نیازمند است به اضافه اینکه آدمی موجودی است که با افزایش سالیان عمر بر دقت و ظرافت و ورزیدگی اندیشه اش میافزاید. مبنای ضرورت استمرار تربیت یادگیری رو به تکامل در «تعلیم و تربیت» حدیث معتبری است که میگوید: «ملعون من كان امسه خيرا من يومه و مغبون من ساوى يوماه»: ملعون است کسی که دیروزش از امروزش بهتر باشد و مغبون است کسی که دو روزش مساوی بوده باشد.

بر این اساس، معلّم و متعلّم باید همواره احساس نیاز به تعلیم و تربیت کنند و هیچگاه نباید از تعلیم و تربیت مستمر خویش لحظه ای باز ایستند؛ چنانکه پیامبر اکرم(ص) فرموده اند: اطلب العلم من المهد الى الحد یعنی از گهواره تا گور دانش بجوی. از دیدگاه علامه بهترین استاد همواره بهترین دانشجو است (جعفری، ۱۳۷۴ ج: ۱۹، ۱۹۸).

اصل طهارت قلب

علامه بر اصل طهارت قلب تأکید فراوان دارد؛ زیرا قلب پایگاه نفس آدمی است به گونه ای که با پاکی آن، دریافت های آدمی از حقایق خالص میگردد. انسان در اصطلاح با درون خود دارای جامی جهان بین است که به وسیله آن، میتواند تصویری از جهان عینی را در آینه درون خود شهود کند.

این شهود غیر از اشراف است؛ زیرا انسان در حال اشراف نخست جهان عینی در دیدگاه خود را تعین میدهد و سپس به آن اشراف پیدا میکند، یا بالعکس، یعنی نخست به جهان عینی اشراف پیدا می کند، آنگاه به آن تعین می دهد و ممکن است هر دو جریان همزمان واقع شود. انسان در برخی از حالات روانی جهان حقیقی را در درون خود میبیند و جهان برونی عینی را تصویری از آن تلقی می کند. از دیدگاه علامه جهانی با عظمتتر از جهان عینی در درون انسان نهفته است.

علامه جعفری بر این عقیده است که انسانها با به فعلیت رساندن استعداد گسترش من به جهان هستی از راه تهذیب و تصفیه درون یک اشراف اجمالی به جهان هستی پیدا، و فروغ و جمال و عظمتی حیرتانگیز در آن مشاهده می کنند (جعفری، ۱۳۷۴ ج: ۹، ۱۹۸).

آدمی از استعداد بسیار با ارزشی برخوردار است و آن این است که میتواند بینایی کامل درباره خویشتن به دست آورد. انسان می تواند موجودیت درونی خود را ببیند؛ چنانکه میتواند اعضای مادی خود را ببیند.

پیشینه تحقیق

براساس جستجوهای انجام گرفته در خصوص موضوع «الگوی تربیت اخلاقی از دیدگاه علامه جعفری» پژوهش‌های اندکی به گونه عام و مقایسه آن با دیگر دیدگاه‌های تربیت اخلاقی و تربیتی پرداخته‌اند از این رو با مطالعه ی کتاب‌ها، سایت‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات پژوهشی مربوط به آثار علامه جعفری، به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود:

پیشینه داخلی:

۱- دیلمی و آذربایجانی (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان نقد و بررسی دلالت‌های تربیتی انسان‌شناسی «برتراند راسل» براساس دیدگاه محمدتقی جعفری دریافت که مراد از تربیت اخلاقی چگونگی به کارگیری و پرورش استعدادها و قوای درونی برای توسعه و تثبیت صفات و رفتارهای پسندیده تربیت اخلاقی و نیل به فضایل عالی تربیت اخلاقی و دوری از رذیلت‌ها و نبود کردن آن‌ها است. هم‌چنین این تربیت اخلاقی حرکت از پایین‌ترین موقعیت ممکن برای رسیدن به قله‌های سعادت می‌باشد.

۲- دهقان زاده بغداد آبادی، علوی (۱۳۴) در پژوهشی با عنوان «تربیت اخلاقی از دیدگاه علامه جعفری و پیامدهای تربیتی آن» به بررسی دیدگاه علامه جعفری در خصوص تربیت اخلاقی پرداخته‌اند.

۳- عباسعلی شاملی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «در تکاپوی رسیدن به الگویی از تربیت اخلاقی در اسلام» سعی دارد زیرساخت‌های اولیه و اساسی لازم الگوسازی تربیت اخلاقی در اسلام را با توجه به دیدگاه علامه جعفری تبیین و ارائه کند.

۴- زهرا زارعی (۱۳۸۸). پژوهشی با عنوان «بررسی عزت نفس و آثار تربیتی آن از دیدگاه قرآن کریم براساس تغییر المیزان» در دانشگاه علامه طباطبائی انجام داده است.

روش انجام کار

در پژوهش حاضر روش تحقیق کیفی که شامل گردآوری و تحلیل داده‌های غیرعددی برای شنتخت مفاهیم، دیدگاه‌ها و تجارب مختلف است. منظور از داده‌های غیرعددی مواردی مانند متن، صوت، تصویر، یا ویدیو است. پژوهش حاضر با در نظر گرفتن موضوع و محور تحقیق، روش تحلیل محتوا کیفی را برگزیده است. جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به طور همزمان انجام گرفته است. (طرح غیرپیدایشی، ابتدا اطلاعات جمع‌آوری می‌شود و سپس تجزیه و تحلیل روی آنها صورت می‌گیرد اما این پژوهش از تحقیقات کیفی طرح پیدا انجام شده است) (میکات و مورهایس ۱۹۹۴ به نقل از همان).

ابزار گردآوری اطلاعات

اطلاعات جمع آوری شده با کدگذاری آزاد یا آنالیز خط به خط تجزیه و تحلیل می گردد که می تواند پژوهشگر را در استای تشخیص مفاهیم اکتشافی یاری رسانده و بر تشخیص نفوذهای بیشتر جهت دهد. برای جمع آوری داده های پیرامون تربیت اخلاقی از میان منابع موجود قرآن، نهج البلاغه و آثار محمد تقی جعفری از روش معناکاری و لغت کاوی استفاده شد.

یافته ها

اهداف تربیت اخلاقی

تاریخ فلسفه تربیتی، موادّ اصلی این اهداف را به قرار زیر در پانزده قسمت خلاصه کرده است:

- ۱- اندیشه ورزی و تعقل ۲- توجّه به ارزشها و فرهنگ جامعه ۳- خلاقیت یابی و پرورش آن
- ۴- اهمیت دانش و کاربرد آن ۵- بهره مندی از اندیشه های والا ۶- ارزشهای اخلاقی و معنوی
- ۷- یادگیری مهارتهای اساسی ۸- توانمندی در شغل و حرفه ۹- تفاهم در زندگی خانوادگی
- ۱۰- مسئولیت پذیری مؤثر ۱۱- سلامتی جسم و روح ۱۲- سودمند بودن با بالابردن سطح آگاهی
- و دانش ۱۳- توانمندی در اموربا توجّه به علاقه های همیشگی ۱۴- کسب صلح و آرامش
- ۱۵- استمرار در تفهیم جایگاه بشر در دنیا درباره این موادّ پانزده گانه، باید ضرورت دונکته اساسی یاد آوری شود.

جدول اهداف تربیت اخلاقی

اهداف تربیت اخلاقی مطرح شده در تاریخ فلسفه تربیتی	اهداف تربیت اخلاقی در دیدگاه علامه جعفری
اندیشه ورزی و تعقل	علامه جعفری که محور تفکرشان در اخلاق و تربیت اخلاقی رسیدن به حیات معقول است. با توجّه آیات الهی قرآن کریم، تقویت نیروی تعقل نشان از اهمیت حیاتی اصول و قوانین صحیح عقلانی که برای فهم واقعیات برون ذاتی و درک واقعیات درون ذاتی در عالم هستی نیازمند است.
توجه به ارزشها و فرهنگ جامعه	فرهنگ را عبارت است از «کیفیت یا شیوه بایسته و شایسته برای آن دسته از فعالیت های حیات مادی و معنوی انسان ها که مستند به طرز تعقل سلیم و احساسات تصعید شده آنان در حیات معقول تکاملی باشد.
خلاقیت یابی و پرورش آن	باید شرایط تربیتی به گونه ای باشد تا برای بروز و نمود خلاقیت فراهم گردد. اگر به تقلید از گذشتگان به تفاوت های فردی توجه نکنیم و فضای تربیتی کسل کننده باشد خلاقیتی صورت نمی گیرد. و اینکه برای کشف خلاقیت، علاوه بر بینش و آگاهی باید زمینه انگیزه استعدادها و ذوق های نهفته فراهم شود تا به مرحله آشکاربردن و باز سویی به فردیت و اصالت وجودی آنان احترام بگذارد. تا به جای تقلید گذشتگان به

اهداف تربیت اخلاقی مطرح شده در تاریخ فلسفه تربیتی	اهداف تربیت اخلاقی در دیدگاه علامه جعفری
	فعالیت‌های خلاقانه بپردازد.
مسئولیت‌پذیری در تربیت اخلاقی	علامه جعفری تعهد و مسئولیت در برابر خود و دیگران را نشأت گرفته از عهد الست و عهد ازلی می‌داند. تعبیر ایشان «عَهْدُ وَجُودِی، وَ اَوْفُوا بِالْعَهْدِ الْمَعْدُ مَسْئُولاً، وَ به عهد خود وفا کنید» (اسراء/۳۴) که شناخت موقعیت خویش در جهان هستی و ملتزم بودن و تکامل و به ثمر رساندن شخصیت است.
بهره‌مندی از اندیشه‌های والا	- شناخت خود سرمایه‌های وجودی خود و داشتن هدف عالی وجدی فکر کردن به هدف عالی که سبب می‌گردد که انسان دریابد که این هدف جز با به فعلیت رسیدن استعدادها و امکانات وجودی انسان میسر نخواهد شد.
اختلاف شخصیت‌ها در تربیت اخلاقی	از تفاوت‌های انسانها اختلاف شخصیت است که باید در تربیت اخلاقی، در نظر گرفته شود. برای رشد و تکامل در حوزه تربیت اخلاقی افراد انسانی، توجه و رعایت چگونگی شخصیت‌های افراد باید در درجه اول از اهمیت قرار گیرد.
جایگاه تشویق و تنبیه در تربیت اخلاقی	تشویق و تنبیه در مراحل کودکی جوابگو است و می‌تواند تأثیر گذار باشد و محرکی برای سوق به خوبی و دوری از بدی باشد اما هنگامی که انسان به مرحله از رشد عقلانی می‌رسد باید با ایجاد علاقه همراه با دلیل و برهان احساس لزوم پرورش استعدادهای خدادادی و راه جستن به حقایق را هدایت نمود.
تقویت اعتقادات در تربیت اخلاقی	انسان در کودکی و نوجوانی و تا اوایل جوانی وابسته به دیگران است یعنی هم از آنان می‌آموزد و هم قضاوت می‌شود. بر این اساس، گفته شده که هر انسانی، تا زمان آغاز رشد فکری، شخصیت و مختصات و ویژگی شخصیتی خود را از دیگران می‌آموزد. تا زمانی که قدرت این را داشته باشد بتواند بر موجودیت درونی خود احاطه کند. بهترین زمان تربیت اخلاقی و بهترین گروه‌های انسانی را در تربیت کودک اتخاذ نمود.
تفاوت انسانها در تربیت اخلاقی	برخی عوامل در تفاوت انسانها مطرح می‌باشد که در شیوه‌های تربیت اخلاقی می‌تواند مؤثر باشد. وراثت، عامل خانوادگی و قوانینی که در یک خانواده پا برجاست، عامل محیط جغرافیایی و منطقه‌ای اعم از حقوقی، سیاسی، مذهبی، اقتصادی و ... و نوع نگرش و جهان بینی انسانها نسبت به جهان و پیرامون آن

اینکه در مطلوبیت این مقوله‌ها، شک و شبهه‌ای نیست اما به صورت کلی مطرح شده و برای بیان ملاک‌ها، اصول و انگیزه‌های آنها نیازه توضیحات دقیق بیشتری دارد. مثلاً تعقل که از اهم مفاهیم است، در چگونگی تقویت و پرورش آن، در افراد و سنین مختلف نیاز به بررسی و کاوش دارد. و یا اینکه به عنوان یک کلمه عام و کلی مطرح می‌شود اما نیاز به شناخت فرهنگ و ملاک‌های برتردریک فرهنگ مورد بحث و بررسی باید قرار بگیرد. (علامه جعفری، ۱۳۸۸؛ ۱۲۳)

نتیجه گیری

در این مقاله تلاش شد تا به دو پرسش درباره مفهوم، اهداف، اصول و روشهای تربیت اخلاقی از نظر علامه جعفری پاسخ داده شود. اصول تربیت عقلانی از نظر علامه جعفری عبارت است از: اصل تعقل برین، اصل توازن عقل و احساس، اصل استمرار و یادگیری، اصل طهارت قلب. علامه محمدتقی جعفری از بزرگترین اندیشمندان و صاحب نظران عصر حاضر که به جهت ارائه اندیشه های فاخر و سازنده خود در علوم فلسفه و امور تربیتی تأثیرگذار می باشد. در تربیت اخلاقی از دیدگاه علامه جعفری دو نکته مهم جلوه گری می کند. رسیدن به حیات معقول یا به عبارت دیگر انتقال از حیات طبیعی محض به حیات معقول و وحد گرایی را از اهداف واسطه ای مطرح می کند. برای بهره گیری از قوه ی تعقل باید مهارت های لازم را به افراد آموزش داد تا علاوه بر مهارت بتوانند اهداف متعالی زندگی را تشخیص دهند.

پیشنهادهات

در موارد مرتبط: الگوهای تربیتی، تربیت عقلانی، وجدان اخلاقی از دیدگاه علامه جعفری، علم روانشناسی و نهج البلاغه مورد مطالعه و بررسی قرار می گیرد.

فهرست منابع

۱. ایزدی، صمد؛ قادری، مصطفی؛ حسین، فاطمه؛ (۱۳۹۰) برنامه درسی معنوی به عنوان یکی از حلقه های بنیادین، تربیت اسلامی.
۲. حیدری، محمدحسین (۱۳۸۹) سیری در آراء تربیتی علامه محمدتقی جعفری، ماهنامه معرفت، سال پانزدهم، شماره ۱۰۴.
۳. داودی، محمد (۱۳۸۹). تربیت اخلاقی قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۴. ملکی، حسن (۱۳۸۹) تعلیم و تربیت اسلامی با رویکرد کلان نگر. تهران: انتشارات عابد.
۵. دورانت ویل (۱۳۸۷) تاریخ تمدن، ترجمه اسماعیل دولت شاهی، تهران: انتشارات علمی فرهنگی.
۶. شکوهی یکتا، محسن (۱۳۸۰) تعلیم و تربیت اسلامی (مبانی و روشها) تهران: شرکت چاپ و نشر ایران.
7. Siegel. H. (2006). Cultivating reason. In Randall Curren (ed.). A companion to the philosophy of education (305-319). Oxford Blackwell publishing.
۸. الیاس، جان (۱۳۸۵). فلسفه تعلیم و تربیت (قدیم و معاصر). ترجمه عبدالرضا ضرابی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره).
۹. باقری، خسرو (۱۳۶۸). نگاهی دوباره به تربیت اسلامی. تهران: انتشارات مدرسه.
۱۰. جعفری، محمد تقی (۱۳۷۴). ترجمه و تفسیر نهج البلاغه. تهران: انتشارات دفتر فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۱. جعفری، محمد تقی (۱۳۷۴) ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، تهران: انتشارات دفتر فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۲. مطهری، مرتضی (۱۳۶۱) مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۵، قم، صدرا
۱۳. مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴) بحارالانوار، ج ۲۷، بیروت: موسسه دارالوفاء.